

TÜRKİYE ERMENİSTAN SINIRI AÇILMALI MI? (ARAZ ASLANLI)

Oya EREN ÖZER

12.04.2009

Son dönemlerde Türkiye-Ermenistan sınır kapısı meselesine ilişkin bazı olumsuz gelişmeler yaşanacağını ipuçları ortaya konmaktadır. Kapıların açılacağına ilişkin haberler Azerbaycan'da hem kamuoyu, hem medya, hem de siyasiler tarafından tepki ile karşılanmakta, devlet yetkilileri ise Türkiye'nin böyle bir adım atmasını beklemediklerini ifade etmektedirler. Türkiye'de Kıbrıs meselesinin daha yoğun olarak gündemde olması nedeniyle, bu konu fazla konuşulmamaktadır. Fakat, bilindiği üzere, Türkiye'de konuya altyapı oluşturmak amacıyla zaman-zaman konuya ilişkin propaganda bombardımanı yaşanabilmektedir. Güncellik ve sürekli çıkarlar açısından önem arz eden bu konuyu bazı boyutlarıyla değerlendirmeye çalışacağız. Teorik olarak, her bir devlet diğer devletler ile, özellikle de komşularıyla iyi ilişkilere sahip olmayı önemsemektedir. Çünkü diğer devletlerle, özellikle de komşularıyla ne kadar az/çok sorun yaşanırsa, eldeki kaynaklar o kadar verimli/verimsiz alanlarda kullanılabilir. Ama, diğer devletlerle, özellikle de komşularla iyi ilişki tek başına hedef ya da değer değildir. Sadece, bir ara amaçtır. Devletlerin bunun ötesinde ve öncesinde varlık amaçları ve varlıklarına yönelik tehditler vardır. Temel hedef, varlık amaçlarına, buna göre belirlenmiş uzun vadeli stratejilere uygun davranmaktır. Bu doğrultuda, mümkün olduğunca daha fazla devlet ile, bu arada komşularla iyi ilişki hedeflenmektedir. Ama, ne olursa olsun, tüm komşularla iyi ilişki halinde olunacak diye bir kural da yoktur. Bir devletin, varlık amaçları gerektirdiği zaman, ya da uzun veya kısa vadeli stratejilerine uygun olduğu zaman başka bir devlet ile, bu devlet komşusu dahi olsa, iyi ilişkiler içerisinde olmaması, hatta yoğun bir gerginlik yaşaması da mümkündür. Devletlerin komşularıyla, hatta çok uzağında bulunan başka devletlerle, çıkarları nedeniyle savaşa girmelerinin yakın tarihimizde çok örneği bulunmaktadır. Biz, kuşkusuz ki, savaşı insanlık dramı olarak görmekte ve dış politikada bu tür araçların kullanılmasını savunmamaktayız. Ama, [] şeye rağmen hiçbir zaman kimseye karşı tavır koymayız anlayışı A sadece devletlerarası ilişkilerde değil, şirketlerarası ve kişilerarası ilişkilerde de kabul görmeyen saf bir anlayıştır. Türkiye-Ermenistan ilişkileri ve iki ülke arasındaki sınır kapısı meselesi, her nedense yukarıda ifade edilenler bir kenara bırakılarak tek başına bir değermiş gibi sunulmaya çalışılmaktadır. Olayın çeşitli boyutları sürekli olarak bir kenara bırakılmakta, sadece komşuluk, ticarî ilişki, Batının istekleri ve benzeri kavramlar ön plana çıkarılarak Türkiye'nin bir an önce Ermenistan ile iyi ilişkiler kurması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çalışmada, iki ülke arasındaki ilişkilerin kısa tarihçesine paralel olarak, ilişkilerdeki sorunların boyutları, ikili ticaretin potansiyeli ve Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin geleceği üzerine değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır. Türkiye-Ermenistan İlişkileri Sınırın Kapanması Süreci ve Sonrasında Yaşananlar 1980'lerin ikinci yarısında SSCB içerisindeki gelişmeler, onun dağılması sonrasında ortaya çıkan cumhuriyetlerin kaderlerinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Uzun zamandan beri Ermenistan toplumunda yerleştirilegelen Türkiye ve Türk düşmanlığının yanı sıra, bu süreçte Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik toprak talepleri paralelinde gelişen bağımsızlık hareketi başarıya ulaşmış, aynı zamanda Azerbaycan'a yönelik işgal faaliyetleri, hem bu ülkenin içerisindeki gelişmelerin, hem de dış politikasının belirleyici etkeni olmuştur. Kuşkusuz, Türkiye de bu süreçten

nasibini almıştır. Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin ilk dönemlerine baktığımız zaman, Ermenistan'ın olumsuz tavırlarına rağmen Türkiye'nin ilişkileri geliştirmeye yönelik politikalarını gözlemlemekteyiz. Ermenistan Parlamentosu'nun 23 Ağustos 1990'da kabul ettiği Bağımsızlık Bildirgesi'nin 11. maddesinde, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi için 'Batı Ermenistan' ifadesine yer verilmiş, aynı zamanda sözde 'Ermeni Soykırımı'nın uluslararası alanda tanınması çabaları vurgulanmıştır. (1) Ermenistan Anayasası'nın 13. Maddesinin 2. paragrafında, Devlet Arması'nda Ağrı Dağı'nın da bulunduğu kayıtlıdır. (2) Ermenistan, çeşitli dönemlerde ortaya attığı, Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırı belirleyen 1921 tarihli Kars ve 1920 tarihli Gümrü antlaşmalarının yürürlükte olmadığı iddiasını halen savunmaktadır. Ermenistan'ın, Azerbaycan'a yönelik işgalci politikasının yanı sıra, daha bağımsızlık mücadelesi sırasında Türkiye'ye karşı açıkça saldırgan bir tavır içerisine girmesine rağmen, Türkiye Cumhuriyeti, Eylül 1991'de incelemelerde bulunmak üzere Kafkasya ve Türkistan (Orta Asya) ülkelerine heyetler yollarken, Ermenistan'ı da ihmal etmemiştir. (3) 16 Aralık 1991 tarihinde Ermenistan ın bağımsızlığını tanıyan Türkiye, bağımsızlığının ardından ekonomik güçlüklerle karşılaşan Ermenistan'a insanî yardımda bulunmuştur. Türkiye, ayrıca, toprakları üzerinden Ermenistan'a insanî yardım malzemesi gönderilmesine imkan tanımıştır. Ermenistan, Türkiye tarafından, 25 Haziran 1992'de kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü ın kurucu üye olarak davet edilmiştir. Ancak, Ermenistan'ın ısrarla sürdürdüğü çatışmacı tutum nedeniyle, Türkiye'nin Ermenistan ile diplomatik ilişki kurması mümkün olamamıştır. (4) Bu dönemlerde zaman zaman sözde 'soykırım' iddialarını bir kenara bırakmanın ve Türkiye ile ilişki geliştirmenin gerekliliğinden bahsedenler olmuşsa da, Ermenistan genelde saldırgan siyasetini sürdürmeye devam etmiştir. Bardağı taşıran damla ise, Ermenistan'ın Türkiye'den en çok yardım aldığı dönemde (örneğin, işgalin hemen öncesinde Türkiye yetkilileri, yoğun muhalefete rağmen Ermenistan'a 100 bin ton buğday yardımında bulunmuştur) Azerbaycan'ın Kelbecer rayonunu (rayon- ilden küçük, ilçeden büyük yerel idari birim) işgal etmesi olmuştur. Türkiye, Nisan 1993 başlarında Azerbaycan'a yönelik işgal girişimlerini sürdüren Ermenistan'ı, saldırılarını durdurması konusunda uyararak, aksi taktirde ilişkilerde doğabilecek olumsuz gelişmelerden sorumlu olmayacağını açıklamıştır. (5) 3 Nisan 1993'te Kelbecer'in Ermenistan tarafından tamamen işgal edilmesinden sonra Türkiye yine Ermenistan'a yönelik, işgalden vazgeçme çağrılarını sürdürmüş, bu arada ilişkileri de kademeli olarak sınırlandırmaya başlamıştır. Ermenistan'ın işgalci tavrını sürdürmesi üzerine Türkiye, Ermenistan ile olan sınırını kapatmış, 5 Nisan 1993'te dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile birlikte Türkistan Cumhuriyetleri gezisine katılan Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, basına yaptığı açıklamada, 'Ermenistan'ın Azerbaycan'a son saldırılarından sonra Türkiye üzerinden geçmekte olan tüm insanî yardım uçuşlarının da durdurulduğunu, hiçbir uçuşa izin verilmeyeceğini, buna rağmen geçmek isteyen uçakların gerektiğinde ateş açılarak indirileceğini A bildirmiştir. (6) Bu arada, 6 Nisan 1993 ın Ermenistan Savunma Bakan Vekili Vazgen Manukyan'ın, TASS ajansına yaptığı açıklamada, Erivan yönetiminin, sınırların değişmezliği ilkesini kabul etmediğini, bu ilkenin iki dünya savaşı sonucunda oluşmuş olan Batı ve özellikle Avrupa sınırları için geçerli olduğunu, 'eski Sovyet Cumhuriyetlerinin rastgele kalem darbeleriyle çizilmiş olan sınırlarının ise aynı ilkeler çerçevesinde tanınamayacağını' iddia etmesi, Türkiye yetkilileri tarafından, Ermenistan yönetiminin 'Büyük Ermenistan' hayalinin peşinde olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir. (7) Bu süreçte, Cumhurbaşkanı Özal ve tüm önemli muhalefet partileri, dönemin hükümetini Ermenistan'ın yayılcı politikaları karşısında pasif kalmakla suçlamış, buna karşın Başbakan Süleyman Demirel 13 Nisan 1993 ın yaptığı açıklamada Türkiye ın soğukkanlı tutumunun dünya tarafından yanlış anlaşılmaması gerektiğini vurgulamıştır. (8) Özal'ın cenaze töreni için Ankara ın bulunan Azerbaycan ve Ermenistan Devlet Başkanları Ebulfez Elçibey ve Levon Ter Petrosyan 21 Nisan 1993'te ilk kez bir araya gelmiş, fakat görüşme sonrasında Ermenistan işgalden vazgeçmeye

yönelik herhangi bir adım atmamıştır. Sonraki süreçte Türkiye, defalarca Ermenistan ile ilişkileri normalleştirmek için girişimlerde bulunmuş, ama olumlu sonuç alamamıştır. Örneğin, 1995 [1] Ermenistan'dan olumlu bir cevap gelir umuduyla, İstanbul-Erivan arasında uçak seferlerine imkan veren H-50 hava koridorunun açılmasına izin verilmiştir ve bu hava koridoru hala açıktır. (9) Ermenistan'ın buna karşılık attığı adımlar Türkiye [2] yönelik daha sert tepkiler şeklinde olmuştur. Ermenistan hem uluslararası kuruluşlar ve yabancı devletler nezdinde Türkiye [3] suçlamaya devam etmiş, hem de PKK terör örgütüne destek vermiştir. Örneğin, Türkiye'nin terörle mücadele ile uğraştığı bu dönem, Ermenistan [4] PKK [5] en yoğun askeri destek verdiği dönem olmuştur. Nitekim, Mayıs 1997 [6] Kuzey Irak'ta PKK'nın füzeyle bir Türk helikopterini düşürmesinin ardından 6 Haziran 1997'de Genelkurmay Başkanlığı'nda yapılan basın toplantısında Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreteri Erol Özkasnak tarafından yapılan açıklamada, Ermenistan [7] PKK'ya füze temin eden ve gerekli eğitimi veren devletlerden birisi olduğu kesin istihbarat kaynaklarına dayanılarak ifade edilmiştir. (10) Ermenistan Devlet Başkanı Robert Koçaryan 6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında New York [8] gerçekleştirilen BM Binyıl Zirvesi [9] (Milenyum Zirvesi) yaptığı konuşmasını Türkiye'yi sözde soykırım yapmakla ve bunu kabul etmemekle suçlamak üzerine kurmuştur. (11) Eylül 2000 [10] gerçekleşen 55. dönem BM Genel Kurulu'nun genel görüşmelere ayrılan son oturumu, Türkiye ile Ermenistan arasında söz düellosuna sahne olmuştur. İlk söz alan Ermenistan Dışişleri Bakanı Vartan Oskanyan'ın Türkiye'yi sözde soykırımı inkar etmekle suçlamasına Türkiye adına cevap veren Altay Cengizer, 'Ermenistan sorunu tarafsız bir gözle incelemeli. Tarih, ülkeler arasında düşmanlık yaratmak amacıyla kullanılmamalı' demiştir. Daha sonra söz alarak Cengizer'e cevap vermeye çalışan Oskanyan bilinen Ermeni iddialarını tekrar dile getirerek Hitler ve Lord Curzon [11] da atıfta bulunmuştur. (12) Ermenistan Devlet Başkanı Robert Koçaryan Gazeteci Mehmet Ali Birand'a verdiği mülakatında 'Türkiye ile dolaylı değil, doğrudan görüşme istediği'ni ve sanki az bir şeymiş gibi 'sözde Ermeni soykırımının tanınmasının yeterliği olacağı'ni açıklamıştır. (13) Sınırın Açılmasına Yönelik Girişimler Paralelinde Türkiye'de ve Azerbaycan'da Konuya Bakış Geçen süre içerisinde sınırın açılmasına ve Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkilerini geliştirmesine yönelik çabalar süregelmiştir. Bu konuda hem Türkiye içerisinde görüşler ortaya atılmış, hem de ABD ve Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere dış talepler ifade edilmiştir. ABD yetkililerinin Türkiye ve Ermenistan yetkilileri ile yaptıkları görüşmelerde, basına yaptıkları değerlendirmelerde, AB'nin çeşitli kurumlarının yayımladıkları raporlarda konuya ilişkin istekler açıkça dile getirilmiş, sınırı kapalı tuttuğu için Türkiye tarafı yer yer eleştirilmiştir. Bu görüşü savunanlar, Türkiye'nin atacağı adımların kendisine ekonomik açıdan büyük yarar getireceğini, aynı zamanda Ermenistan'ın siyasî eğilimini değiştireceğini ifade etmektedirler. Ama, durumun aslında böyle olmadığı bölgeyi ve Ermenistan'ı iyi bilenler tarafından net olarak bilinmektedir. Ekonomik bakımdan bakıldığında, Türkiye şirketlerinin sınırın açılması sonrasında gelirinin 50 milyon doları aşmayacağı görülmektedir. Neden mi? Çünkü, Ermenistan'ın toplam dış ticaret hacmi yaklaşık 1.5 milyar dolardır. (14) Ermenistan'da Türkiye'ye karşı olan etnik nefret ve bundan kaynaklanacak olan protestoları, Türkiye [12] potansiyelini, Ermenistan'ın dış ticaretteki alternatiflerini, Ermenistan'ın ihtiyacı olan dış ürünleri de dikkate alırsak, Türkiye'nin Ermenistan [13] dış ticaretinde en iyi ihtimalle %10'luk (150 milyon dolarlık) pay sahibi olacağı söylenebilir. Zira, Türkiye ile Gürcistan arasında sınır kapılarının açılmasından günümüze kadar olan sürede en büyük yıllık ticaret hacmi, 2000 yılında 287 milyon Dolar olmuştur. (15) Gürcistan açısından; Türkiye dışında ciddi ekonomisi bulunan bir komşusunun olmaması, nüfusunun Ermenistan'dan yaklaşık %60 daha fazla olması, toplam ticaret hacminin yaklaşık 90 milyon dolarının Gürcistan üzerinden Ermenistan ve Azerbaycan ile yapılan ticareti kapsamaması gibi faktörler düşünülürse, 150 milyon dolar rakamının çok abartılı olduğu da söylenebilir. Bu rakamın yaklaşık %60 [14] (90 milyon ABD Doları) Türkiye'nin Ermenistan'a ithalatı oluşturacaktır (Ermenistan dış ticaret dengesinde de %

60 [] pay ithalata aittir ve bu Türkiye ile ticaretle de büyük ölçüde devam edecektir). Burada da en iyi ihtimalle yaklaşık % 50 [] kâr elde edileceği düşünülürse, 45 milyon dolar rakamı ortaya çıkmaktadır. Şimdi de Türkiye ve Azerbaycan'ın konuya günümüzdeki bakışına değinelim. Sınırın kapanmasından sonraki dönemde konu gündeme geldiğinde Türkiye, sürekli olarak Ermenistan'ın, işgal ettiği Azerbaycan topraklarını terk etmediği sürece sınırın açılmasının söz konusu olmayacağını vurgulamıştır. Özellikle, 2000 yılından itibaren Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkiler konusunda sistematik istekler içerisine girdiği görülmektedir. Kars Kent Kurultayı sırasında yaşanan bir gerginlik sonrasında Dışişleri Bakanlığı'ndan üst düzey bir yetkili Türkiye Ermenistan ilişkilerinin normale dönmesi konusunun üç parametreye dayandığını belirterek, bu parametreleri, Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sinin işgal altında olması, Ermenistan'ın sözde 'Ermeni soykırımı' iddialarını sürekli gündemde tutması ve Ermenistan Anayasası'nda yer alan Türkiye'den toprak talebi' olarak sıralamıştır. (16) Daha sonra Başbakan Bülent Ecevit, önce ABD Savunma Bakanı Rumsfeld ile 2001 [] görüşmesi sırasında Ermenistan ile ilişkiler için üç şart ileri sürmüştü, ardından Ocak 2002'de ABD ziyareti sırasında Başkan Bush'a Türkiye'nin Ermenistan'la iyi ilişkiye hazır olduğunu, ancak dört önemli şartın kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir (17): 1. Soykırım saplantısı kalsın; 2. Ermenistan tarafından işgal edilmiş Azerbaycan toprakları geri verilsin; 3. Nahçıvan'a koridor açılsın; 4. Kaçkınlar evlerine dönsün. Bu arada yapılan farklı değerlendirmelerde, dört şart, 'kaçkınlar' konusunun yerine 'Ermenistan Türkiye'ye yönelik toprak talebinden vazgeçsin' şartı konarak da sıralanmıştır. En son olarak bugünkü Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 27 Haziran 2003'te Kars ziyareti sırasında yaptığı açıklamada, Türkiye-Ermenistan sınırının açılması için Ermenistan'ın Türkiye [] yönelik toprak taleplerinden vazgeçmesi ve sözde 'soykırım' iddialarını sürdürmemesi gerektiği şeklinde iki şart ileri sürmüştür. (18) Azerbaycan tarafının görüşlerine baktığımızda, konu ne zaman gündeme gelse yapılan açıklama aynıdır: 'Ermenistan, işgal ettiği Azerbaycan topraklarını bırakıncaya kadar Türkiye, Ermenistan ile ilişkilerini geliştirmeyecektir. Biz bundan eminiz.' Bazı dönemlerde Azerbaycan'a rağmen Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkileri geliştireceği ya da Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkileri geliştirmek isteğine Azerbaycan'ın olumlu yanıt verdiği ifade edilmişse de bu, Azerbaycan ve Türkiye yetkilileri tarafından yalanlanmıştır. Azerbaycan yetkilileri Türkiye'nin kendisinin de Ermenistan ile sorunları bulunduğunu ifade etmektedirler. Örneğin, Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev, Ocak 2000 [] BDT Zirve toplantısına katılmak üzere Moskova [] hareket etmeden önce basına yaptığı açıklamada Türkiye-Ermenistan arasındaki sınırın açılacağı yolundaki haberlerin asılsız dedikodulardan ibaret olduğunu ifade etmiş, Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırın açılması yolunda şu ana kadar Türk hükümetinin herhangi bir girişiminin olmadığını vurgulayarak, 'Başta Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel olmak üzere tüm Türk halkı bu duruma asla izin vermez' demiştir. Bu tür iddiaların düzmece bir senaryonun ürünü olduğunu belirten Aliyev, 'Ermenistan-Türkiye sınır kapısının anahtarı bizde değil. Anahtar Azerbaycan ve Türkiye halklarının elindedir' ifadelerini kullanmıştır. (19) Türk Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Vilayet Guliyev ile 11 Eylül 2003'te Ankara'daki görüşmesi sonrasında basına yaptığı açıklamada, Ermenistan Savunma Bakanı Serj Sarkisyan'ın, yakın dönemde Türkiye-Ermenistan sınırının açılacağına ilişkin değerlendirmesinin gerçeklikle alakası olmadığını ifade etmiştir. (20) Türkiye-Ermenistan sınırlarına ilişkin son gelişmeler ise Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'in Nisan 2004'te gerçekleştirdiği Türkiye ziyareti öncesinde ve ziyaret sırasında yaşanmıştır. Ziyaret öncesinde Azerbaycan basınında Türkiye'nin Ermenistan ile sınırları açabileceği haberleri yer almış, hatta Azerbaycan medya temsilcilerinden oluşan bir heyet bunu protesto etmek amacıyla Türkiye'de gösteri ve görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Bu arada bazı Türk gazetelerinde 'Azerbaycan'daki Ermenistan paranoyaklığına dayanarak sınırları kapalı tutmanın mantıksızlığı' üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. İlham Aliyev'in Türkiye ziyareti

sırasında kendisine Azerbaycan topraklarının Ermenistan tarafından işgali meselesi çözülmedikçe Türkiye-Ermenistan sınırlarının açılmayacağı konusunda güvence verilmiştir. Nitekim, ziyaretin hemen sonrasında konuya ilişkin açıklama yapan Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de, aynı görüşü tekrarlamıştır. (21) Sonuç Girişte de ifade ettiğimiz üzere, sınırın açık olup olmaması, ikili ilişkiler başlı başına bir değer değildir. Sınırın açılıp açılmaması konusundaki kararlar uzun vadeli stratejilerin ve dış politikanın çizgisine göre verilmektedir. Türkiye'nin stratejik hedeflerine ve dış politika çizgisine baktığımızda, genelde barış ortamı içerisinde komşularla iyi ilişkilerin sağlanması, ekonomik ve siyasî çıkarların ülke dışında da korunması gibi hedeflerin bulunduğu görülmektedir. Bölge özelinde baktığımızda, Kafkasya, Türkiye'nin Orta Asya'ya açılan doğal kapısı konumundadır. Türkiye'nin, ayrıca, Kafkasya bölgesindeki halklarla siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel bağları vardır. Bölgede barış, istikrar ve işbirliğinin korunması Türkiye için büyük önem taşımaktadır. A) Türkiye Türkiye toprak bütünlüğünü halen tanımayan, sınır anlaşması imzalamayan, olanak bulduğu tüm platformlarda Türkiye aleyhinde kampanyalarını sürdüren ve bu doğrultuda her türlü aracını kullanan bir komşu ile, ayrıca, Kafkasya bölgesel barış ve güvenliği tehdit eden, komşularından birisi olan Azerbaycan % 20 işgal altında tutan, diğer tüm komşularına ve hatta doğrudan sınırı olmamasına rağmen Rusya yönelik (Krosnador) bile toprak talepleri bulunan, Türkiye'nin Türkistan'a ulaşımı konusunda en büyük engeli oluşturan bir devlet ile işbirliği için Türkiye'nin her türlü fedakarlığı yapmasının istenmesi kabul edilir bir durum değildir. Türkiye-Ermenistan sınırlarının açılması noktasında şu iki konu günümüzde özel önem arz etmektedir: A) Ermenistan'ın Tavırları Her ne kadar, sonradan Ermenistan'ın darboğazdan kurtulmasının yolunun Türkiye ile iyi ilişkilerden geçtiğini savunmuşsa da, Ter-Petrosyan yönetimi de uzun süre yayılmacı ideolojiye dayanarak, Türkiye'ye karşı saldırgan unsurlar içeren politika izlemiştir. (23) 1990'ların başlarında Ermenistan'ın Türkiye'ye karşıtı yürüttüğü politika yeterli değilmiş gibi Koçaryan göreve gelir gelmez, Türkiye ile ilişkileri geliştirmek için Türkiye'nin sözde soykırımı tanımasını şart koşmuş ve Türkiye ile sınır sorunları olduğunu vurgulamıştır. (24) Genel kanaate göre, bu şartlar altında Türkiye-Ermenistan sınırının açılması hem Koçaryan yönetimine ekonomik destek sağlayacak, hem diasporadaki sertlik yanlılarının ve Koçaryan yönetiminin Türkiye karşıtı politikalarında başarılı olduklarını düşünmelerini sağlayacak, hem de Türkiye-Azerbaycan ilişkilerine zarar verecektir. (25) Ayrıca, Türkiye tarafı sınırı açmak istese bile Ermenistan'ın aynı kararı almaması ihtimali hiç de düşük değildir. (26) Ermenistan'da bazı yetkililerin ve bir çok politikacının sınırları açmak için Türkiye'ye bazı şartlar ileri sürmesi bunun göstergelerindendir. Böyle bir durum, Türkiye için önemli prestij kaybı olacaktır. Bu arada, sınırların açılmasının daha çok Ermenistan'ı yanına çekme anlamında ABD'ye yarayacağını ve bunu arzulamayacak olan Rusya'nın Ermenistan'daki etkinlik düzeyini de düşünürsek, Türkiye istese bile sınırın açılmasının kolay olmayacağı görülecektir. B) Türkiye'nin Dış Politika Çizgisi Yukarıda da ifade edildiği üzere, Türkiye, Ermenistan ile ilişkileri geliştirmek için belli talepler ileri sürmüştür. Bu taleplere baktığımızda birisi dışındakilerin nitelik itibarıyla 'negatif talepler' olduğunu görmekteyiz. Yani Türkiye, bu talepleriyle Ermenistan'dan bir şey yapmasını değil, yapmamasını istemektedir. Türkiye, Ermenistan'ın yayılmacılikten, işgalcilikten, dünya genelinde Türkiye'ye karşı politikalar geliştirmekten ve geliştirilmesine yardımcı olmaktan vazgeçmesini istemektedir. Türkiye, Ermenistan'dan kendisine yönelik toprak taleplerinden vazgeçmesini istemektedir. Türkiye gibi en azından bölgesel açıdan önemli bir devletin, kendisine karşı sürekli saldırgan davranan ve politikalarının uygulanmasına engel teşkil eden küçük bir komşusuna yönelik ileri sürdüğü negatif taleplerin bile hiçbirisi gerçekleşmeden ve ciddî bir ekonomik çıkarı yokken, bu devletle ilişki geliştirmesi beklenmemelidir. Hatta, bu bağlamda, hava koridorunun açılması ve uçak seferlerinin başlatılması bile karşılıksız tavizler olarak değerlendirilebilir. Türkiye, zaten ambargosunun üç boyutundan ikisinden taviz vermiştir. Türkiye, hava koridorunu açmış, uçak seferlerini başlatmıştır.

Buna karşın hiçbir olumlu adım atmayan, tam tersine saldırganlığını artıran Ermenistan ile sınır kapılarını açması olanaksızdır. Ayrıca, son dönemlerde de sık-sık görüldüğü üzere, konuyu sürekli olarak Azerbaycan boyutuna indirgeme çabaları, aslında bilimsel temellerden uzak nitelikte olup kamuoyunu yanlış yönlendirmeye hizmet etmektedir. Nitekim yukarıda da ifade edildiği gibi, Türkiye [1] Ermenistan ile sınırları açmak için ileri sürdüğü şartlar öncelikle kendisi ile ilgilidir. Tüm yukarıda ifade edilenler ışığında, Türkiye [2] mevcut şartlar altında Ermenistan ile sınır kapılarını açması, tamamen mantık ve ihtimal dışı bir durum olarak değerlendirilebilir.

~~~~~ [3] 1) Bağımsızlık Bildirgesi [4] tam metni ve ilgili maddeler için bkz: Ermenistan Dışişleri Bakanlığı resmi sayfası, www.armeniaforeignministry.com/htms/doi.html (10 Nisan 2004). 2) Ermenistan Anayasası [5] ilgili maddeleri için bkz: Ermenistan Devlet Başkanlığı resmi sayfası, <http://www.president.am/eng/?folder=lib&sub=constitution&chapter=1> (10 Nisan 2004). 3) Nazmi Gül-Gökçen Ekici, [6] ve Türkiye ile Bitmeyen Kan Davası Ekseninde Ermenistan [7] Dış Politikası A [8] Avrasya Dosyası, Azerbaycan Özel Sayısı, İlkbahar 2001, Cilt 7, No 1, s. 381. 4) [9] Kafkasya İlişkileri A [10] Türkiye Dışişleri Bakanlığı resmî sayfası, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/kafkasya.htm> (8 Mart 2004). 5) Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü resmî sayfası, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1993/nisan1993.htm> (20 Ocak 2004). 6) <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1993/nisan1993.htm> (25 Şubat 2004). 7) <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1993/nisan1993.htm> (26 Şubat 2004). <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1993/nisan1993.htm> (26 Şubat 2004). 9) Bkz, Dönemin TBMM Dışişleri Komisyon Başkanı Kamran İnan [11] 68 Birleşim 28.2.2002 tarihli konuşması, TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 21, Cilt 78, Yasama Yılı 4, <http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem21/yil4/bas/b068m.htm> (4 Nisan 2004). 10) Abdülhamit Bilici, [12] Nerede Biz Neredeyiz A [13] <http://arsiv.aksiyon.com.tr/arsiv/153/pages/dosyalar/dos9.html> (21 Mart 2004). 11) BM Binyıl Zirvesi, <http://www.belgenet.com/arsiv/binyilzirve.html> (20 Mart 2004). 12) [14] Türk-Ermeni Söz Düellosu A [15] Hürriyet, 23 Eylül 2000. 13) Hürriyet, 1 Şubat 2001. 14) <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/am.html#Econ> (31 Mart 2004). 15) Hasan Kanbolat, [16] Zirvesi ve Gölgedeki Ortak Ermenistan A [17] Stratejik Analiz, Cilt 3, Sayı 26, 2002, s. 57. 16) [18] Tavrı A [19] Zaman, 30 Haziran 2000. 17) [20] Şartları A [21] Hürriyet, 20 Ocak 2002. 18) <http://www.azg.am/start.pl?lang=TR&num=2003062801> (20 Ocak 2004). 19) [22] Yalanlama A [23] Türkiye, 25 Ocak 2000. 20) [24] Ermenistanla Serhedi Açmayacak A [25] <http://www.525ci.com/2003/09/13/read.php?m=2&id=14> (31 Ocak 2004). 21) [26] Karabağ Var A [27] Türkiye, 16 Nisan 2004. <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/kafkasya.htm> (8 Mart 2004). 23) Azg, 1 Mayıs 2002. 24) Şirin Payzın, [28] Lets Make Up But Remember Past A , Diplomacy Papers, No 1, Haziran 1998, s. 32. 25) Svante Cornel, [29] Sınır Kapısının Açılması Türkiye [30] Zarar Verir A [31] Zaman, 26 Haziran 2003. 26) Ermenistan [32] da [33] soykırımı tanımazsa onunla ilişki kurmayalım A görüşünü savunanlar vardır. Referans: www.PANORAMADERGISI.com

---

Kaynak/Source: